

Новосад А. С.,

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін  
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

## АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ

**Анотація.** Стаття присвячена питанням судового розгляду цивільних справ. Досліджується правова природа та процесуальні особливості судового розгляду цивільних справ.

**Ключові слова:** судовий розгляд, стадія цивільного процесу, процесуальний порядок судового розгляду, провадження.

**Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими завданнями.** Із прийняттям змін до цивільного процесуального законодавства виникає необхідність проведення теоретичного аналізу й критичного огляду основних положень щодо порядку здійснення судового розгляду цивільних справ як стадії цивільного процесу. Необхідно також звернути увагу на те, що поряд із вдосконаленням механізмів здійснення правосуддя, підвищення ефективності й оперативності розгляду справ судами, особливого значення набуває питання вдосконалення кожної стадії судового розгляду. Адже в цій частині цивільного процесу закладаються основи для повного і своєчасного розгляду та вирішення цивільних справ. Від рівня проведення підготовчих дій стосовно конкретних цивільних справ і подальших стадій судового розгляду значною мірою залежить законність й обґрунтованість кінцевих актів правосуддя.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Єдиного погляду на проблему судового розгляду цивільних справ як стадії цивільного процесу не існує. Окремі питання, пов'язані з підготовкою цивільних справ до судового розгляду досліджували у своїх працях С.С. Бичкова, Ю.В. Білоусов, О.В. Гетманцев, Л.Є. Гузь, А.В. Коструба, О.І. Угриновська, М.Й. Штефан, С.Я. Фурса. Але незважаючи на значну кількість досліджень, присвячених судовому розгляду, багато питань залишаються досить дискусійними.

**Мета статті** - проаналізувати особливості судового розгляду як стадії цивільного процесу.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Судовий розгляд є обов'язковою стадією процесу в справі. Саме на цій стадії найбільш повно реалізуються принципи цивільного процесуального права, а саме: безпосередності, гласності та відкритості, підпорядкування суддів лише закону, рівності всіх учасників процесу перед законом і судом, змагальності й диспозитивності.

Норма ст. 211 Цивільного процесуального кодексу України (далі - ЦПК) передбачає, що розгляд судом цивільної справи відбувається на судовому засіданні [1]. Із зазначеного положення постає закономірне запитання: як співвідносяться поняття «судове засідання», «розгляд справи» та «судовий розгляд»? Аналіз чинного законодавства дозволяє зробити висновок, що розгляд та вирішення цивільної справи є змістом стадії судового розгляду, а судове засідання - процесуальною формою [2, с. 157].

Цивільне процесуальне законодавство встановлює такий порядок розгляду й вирішення цивільних справ, за умови неухильного дотримання якого передбачається послідовне

здійснення спільних для всього судочинства цільових настанов у суді першої інстанції. Кінцеві ж завдання й мета судового розгляду, як головної стадії провадження в суді першої інстанції, не можуть не збігатися з кінцевими завданнями та цілями цивільного судочинства в цілому.

Отже, загальними завданнями стадії судового розгляду в суді є правильний і своєчасний розгляд та вирішення цивільної справи з метою захисту прав, свобод й інтересів громадян і організацій, що охороняються законом; охорони державних і суспільних інтересів. Виконання вказаних завдань має також сприяти зміцненню законності й правопорядку, запобіганню правопорушень, формуванню поважного ставлення до права й суду, тобто слугувати засобом реалізації й факультативних цілей цивільного судочинства.

На досягнення вказаних цілей спрямовані процесуальні дії й процесуальні правовідносини суб'єктів судочинства в стадії судового розгляду.

Розгляд справи є дією, спрямованою на рух судочинства, надання особі, яка бере участь у справі, необхідної юридичної допомоги в здійсненні суб'єктивних прав, дослідження матеріалів справи, що розглядається, позицій сторін, дійсних обставин справи й наданих доказів. Вирішення справи полягає в юрисдикційному застосуванні відповідних правових норм і зводиться до винесення рішення або ухвали, їхнього оголошення та роз'яснення.

Значення судового розгляду визначається такими головними особливостями цієї стадії цивільного процесу:

- діють принципи правосуддя, яке здійснюється лише судом (змагальність і рівність сторін, диспозитивність, усність, безпосередність і безперервність);

- вирішується головне завдання правосуддя - правильний та своєчасний розгляд і вирішення цивільної справи. Усі інші стадії здатні забезпечити вирішення тільки першої половини цього завдання;

- розглядається й вирішується переважна частина цивільних справ і, спираючись на діяльність суду (першої інстанції), характеризують правосуддя в цілому [3, с. 247].

Судове засідання є процесуальною формою судового розгляду та може бути як відкритим, так і закритим (ст. 7 ЦПК). Судове засідання складається з таких частин: підготовча; судове слідство (розгляд справи по суті); судові дебати; ухвалення та проголошення судового рішення.

С.П. Світлична, розкриваючи поняття стадії підготовки цивільних справ до судового розгляду, зазначає, що до основних ознак, які зумовлюють самостійний характер підготовки справ до судового розгляду, належить найближча процесуальна мета та специфічні завдання [4]. Е.С. Шумейко зазначає, що мета хоч і не є єдиним критерієм для диференціації цивільного процесу, але без її врахування неможливо говорити про об'єктивну класифікацію процесуальних дій на

стадії процесу. Мета опосередковує специфіку процесуальних правовідносин на кожній стадії процесу, надаючи їм змісту та спрямованості [5, с. 35].

Саме тому чітке визначення процесуальної мети має виняткове значення для розуміння сутності та змісту будь-якої процесуальної стадії взагалі та стадії підготовки цивільних справ до судового розгляду зокрема. Проте більшість науковців у своїх працях поняття мети і завдання нерідко отождествлюють або дають визначення процесуальної мети стадії підготовки, не обґрунтовуючи його.

Суд розглядає справи протягом визначеного періоду (п. 10 ст. 2 ЦПК). У відповідності до ст. 210 ЦПК про терміни розгляду справи, суд має розпочати розгляд не пізніше ніж через шістьдесят днів із дня відкриття провадження в справі, а у випадку продовження строку підготовчого провадження - не пізніше наступного дня з дати закінчення такого строку. Суд розглядає справу протягом тридцяти днів із дня початку розгляду справи по суті.

Відповідно до ст. 211 ЦПК розгляд цивільної справи судом відбувається на судовому засіданні з обов'язковим повідомленням осіб, які беруть участь у справі. Судове засідання проводиться в спеціально обладнаному для цього приміщенні суду – залі засідань.

Згідно зі ст. 216 ЦПК особи, присутні в залі судового засідання, повинні встати, коли входить і виходить суд. Рішення суду присутні в залі особи заслуховують стоячи. Особи, які беруть участь у справі, свідки, експерти, спеціалісти, перекладачі стоячи дають пояснення, показання, висновки, консультації тощо. До осіб, які порушують установлені в суді правила або перешкоджають здійсненню цивільного судочинства, судом можуть застосуватись примусові заходи шляхом винесення ухвали відразу після вчинення порушення [6, с. 148]. Зазначене положення закону поширюється на всі частини судового розгляду й має велике значення для виконання завдань з правильного та своєчасного розгляду та вирішення справи й досягнення основних і факультативних цілей цивільного судочинства.

**Висновки.** Узагальнюючи вищесказане, можемо констатувати, що судовий розгляд як стадія цивільного процесу – це система процесуальних дій суду та інших учасників процесу,

спрямована на розгляд і вирішення цивільно-правового спору. Це стадія, яка є сукупністю процесуальних дій суду та інших учасників процесу щодо розгляду справи по суті та ухвалення судом законного та обґрунтованого рішення.

#### *Література:*

1. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (дата звернення: 07.01.2018).
2. Андрушко А.В., Білоусов Ю.В., Стефанчук Р.О., Угриновська О.І. Цивільний процес: навч. посіб. Київ, 2012. 157 с.
3. Васильєв С.В. Цивільний процес: навчальний посібник. Харків, 2013. 344 с.
4. Світлична П.О. Підготовка до судового розгляду справ окремого провадження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03. Харків, 1997. 21 с.
5. Бондаренко Н.Л. Завдання стадії підготовки цивільних справ до судового розгляду. Вісник Київського національного університету. 2004. № 60–62. С. 34–36.
6. Бондаренко Н.Л. Процесуальна мета стадії підготовки цивільних справ до судового розгляду. Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права. 2015. № 1 (17). С. 96–102.

#### **Новосад А. С. Актуальные вопросы судебного рассмотрения гражданских дел**

**Аннотация.** Статья посвящена проблемным вопросам судебного рассмотрения гражданских дел. Исследуется правовая природа и процессуальные особенности судебного рассмотрения гражданских дел.

**Ключевые слова:** судебное рассмотрение, стадия гражданского процесса, процессуальный порядок судебного рассмотрения, производство.

#### **Novosad A. Actual issues of judicial consideration of civil cases**

**Summary.** The article is devoted to the problematic issues of judicial consideration of civil cases. The legal nature and procedural features of judicial consideration of civil cases are investigated.

**Key words:** judicial examination, stage of civil process, procedural order of judicial review, production.